

МВС України
Харківський національний університет внутрішніх справ

Харківський обласний осередок Всеукраїнської громадської організації
«Асоціація цивілістів України»

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Тези доповідей учасників
науково-практичної конференції,
присвяченої світлій пам'яті
Олександра Анатолійовича Пушкіна

Харків, 25 травня 2018 р.

Харків
ХНУВС
2018

ЗМІСТ

Сокурєнко В. В. Вітальне слово.....	10
Борисова В. І. Базові принципи цивільного права України	12
Васильєва В. А. Закон України «Про вищу освіту»: інноваційні положення та практика застосування.....	16
Венедіктова І. В. Актуальні питання комерціалізації інноваційних продуктів вищими навчальними закладами України.....	19
Галянтич М. К. Проблеми застосування терміна «житло» в законодавстві України	22
Завальна Ж. В. Поняття публічності в договірному регулюванні відносин приватної сфери.....	25
Заїка Ю. О. Правові наслідки визнання заповіту недійсним: здоровий глузд чи буква закону?	26
Канзафарова І. С. Частное право в условиях глобализации и регионализации: отдельные аспекты.....	29
Кізлова О. С. Цивільно-правова категорія місця проживання особи під час здійснення митного оформлення транспортних засобів	31
Кохановська О. В. До питання про економічну конкуренцію у законодавстві України	35
Кузнєцова Н. С. Перспективи розвитку приватного права в контексті європейської інтеграції України....	40
Майданик Р. А. Учення про юридичну методологію в контексті приватного права України	47
Мартыненко И. Э. О соотношении и взаимовлиянии гражданско-правовых норм и положений законодательства об охране культурного наследия (памятников истории культуры)	55
Притика Ю. Д. Онлайн-арбітраж у системі альтернативних способів вирішення спорів: pro et contra ...	58
Сліпченко С. О. Правові наслідки незаконного володіння чужим майном.....	61
Спасибо-Фатєєва І. В. Корпоративні правовідносини та корпоративні спори	64
Харитонов Є. О. Інформаційне суспільство, громадянське суспільство та приватне право: питання співвідношення.....	68
Харитонова О. І., Бігняк О. В. Захист прав учасників господарських товариств: новели та проблеми.....	72

Шишка Р. Б. Визначна постать у становленні міліцейської цивілістичної наукової школи в Харкові ..	75
Гетманець О. П. Принцип правовладдя у бюджетних відносинах України	77
Гриняк А. Б. Цивільно-правова норма як елемент механізму правового регулювання підрядних відносин	79
Жорнокуй Ю. М. Значення медіаційного договору у вирішенні корпоративних конфліктів	82
Зозуляк О. І. Сучасний стан розвитку договірної права України: окремі аспекти	85
Калаур І. Р., Зайцева-Калаур І. В. Проблеми гармонізації законодавства України в сфері гарантії права на зміну (корекцію) статевої належності	87
Коструба А. В. Дуалізм приватного права франції: в пошуках компромісу	89
Кот О. О. Зловживання правами за новими процесуальними кодексами	94
Красицька Л. В. Прогалини у регулюванні сімейних відносин	96
Кройтор В. А. Існування помірної судового збору як гарантії реалізації права на судовий захист в аспекті доступу до правосуддя	99
Махінчук В. М. Про основні заходи щодо підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки	101
Пленюк М. Д. Принцип економічності та співробітництва (взаємодії) сторін у договірних зобов'язаннях	104
Сергієнко В. В. Правові проблеми реалізації положень закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирних будинків»	106
Синегубов О. В. Захист прав малолітніх і неповнолітніх осіб у сучасних умовах	108
Старинський М. В. Щодо засобів і прийомів нейтралізації норм права в приватних правовідносинах	111
Харченко Г. Г. Позовна давність і проблеми захисту інтересу добросовісного набувача у судовій практиці України	114
Цюра В. В. Довіреність як форма уповноваження представника за законодавством США	117

Сфремова І. О. Тенденції розвитку законодавства України у сфері захисту сімейних прав та інтересів.....	120
Швець Д. В. Місце річного плану в державних закупівлях	123
Аврамова О. Е. Построение элементов в структуре жилищных правоотношений.....	125
Адамова О. С. Щодо об'єкту правовідносин морського страхування.....	128
Бортнік О. Г. Урегулювання спорів у цивільному судочинстві України	131
Васильєв С. В. Філософські категорії в цивільному судочинстві.....	134
Горобець Н. О. Сучасні тенденції правового регулювання права власності.....	137
Давидова І. В. Деякі особливості суб'єктного складу правочинів в інформаційному суспільстві.....	139
Євко В. Ю. Особливості судового захисту сімейних прав.....	142
Сфремова І. І. Право на відшкодування моральної шкоди: проблеми реалізації.....	145
Зайцев О. Л. Розвиток договору закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти.....	148
Кириченко Т. С. До питання «поняття сім'ї».....	151
Коробцова Н. В. Право пацієнта на захист персональних даних як одна з гарантій реалізації медичної реформи в Україні.....	155
Кочин В. В. Майбутні метаморфози регулювання відносин припинення юридичної особи: «рівняння» з кількома невідомими	158
Кухарєв О. Є. Реалізація принципу свободи заповіту в спадковому праві України.....	161
Лукаsevич-Крутник І. С. Співвідношення понять «транспортні договори», «договори перевезення» й «договори у сфері транспорту»	164
Мінченко А. О. Проблема визначення місця проживання малолітньої дитини з одним із батьків.....	167
Мороз О. В. Проблемні аспекти строку договору оренди майна державного підприємства	170
Некіт К. Г. Порівняльний аналіз законодавчих підходів до визначення понять криптовалюти та майнінгу	173

Панова Л. В.	
Юридична категорія «платіжна система»	176
Первомайський О. О.	
Правова футурологія. Спроба обґрунтування необхідності	178
Піхурець О. В.	
Окремі питання здійснення права на доменне ім'я	182
Радченко Л. І.	
Окремі аспекти термінологічної характеристики базового поняття сімейного права України	186
Рябоконт Є. О.	
До питання про співвідношення понять «заміна боржника у зобов'язанні» та «переведення боргу»	189
Сабодаш Р. Б.	
Проблемні питання застосування статті 20 закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»	193
Савченко А. С.	
Перебудова та знесення як наслідки самочинно зведеного об'єкта нерухомості	196
Садикова Я. М.	
Відношення інтересів у праві	199
Сакара Н. Ю.	
Спрощене позовне провадження як новела цивільного процесуального права	202
Селіванов М. В.	
Підстави поновлення процесуальних строків	205
Селіванова І. А.	
Про деякі питання правового статусу суб'єктів державного та комунального секторів економіки, актуалізовані українськими реформами	207
Соболев О. В.	
Здійснення права на житло громадянами, що потребують соціального захисту	211
Соловйов О. М.	
«Lost in translation», або автономність концепції «власність», що ґрунтується на статті 1 протоколу № 1 Європейської конвенції з прав людини	214
Тіхонова М. А.	
Щодо права на визначення гендерної приналежності	218
Ткалич М. О.	
Спортивне приватне право як підгалузь цивільного (приватного) права	220
Чалий Ю. І.	
Межі приватноправового регулювання відносин освітньої сфери	224
Шишка О. Р.	
Об'єктоздатність особистих немайнових прав: деякі питання концептуально-правового регламентування	226
Якубівський І. Є.	
Про юридичну природу майнових прав інтелектуальної власності	230

Ясечко С. В.	
Щодо питання іміджевих прав	233
Вакулович Е. В.	
Особливості укладення договору оренди транспортного засобу для здійснення міжнародних перевезень	235
Васильєва В. В.	
Майнові права як предмет застави та їх відмінність від суміжних категорій	238
Глотов С. О.	
Триступеневий тест за бернською конвенцією: загальна характеристика	242
Гнатів О. М.	
Окремі аспекти правового регулювання цивільно-правової відповідальності держави	243
Гниздовская А. М.	
Правова природа и особенности договора на спортивную подготовку игрока (на примере футбола)	245
Жорнокуй В. Г.	
Вина юридичної особи: сучасний етап вивчення	248
Карнаух Б. П.	
Причинний зв'язок: дилема двох мисливців	251
Макода В. Є.	
Деякі теоретичні та практичні аспекти визнання недійсним договору довічного утримання. Аналіз судової практики	255
Менська О. А.	
Заклад культури як елемент культурно-правової системи України	259
Музика Т. О.	
Питання припинення договору довічного утримання (догляду), укладеного зі співвласниками щодо майна, що є в їх спільній сумісній власності	263
Печений О. П.	
Проблеми відповідальності спадкоємців за боргами спадкодавця	266
Пономаренко О. М.	
Взаимодействие диспозитивного и императивного метода в правовом регулировании алиментных отношений	268
Попов В. А.	
Вузлова угода та договір перевалки як правові підстави перевалки вантажів	271
Рубан О. О.	
Новітні освітні технології викладання юридичних дисциплін з орієнтацією на компетентсний підхід	273
Сидоренко О. В.	
Правове регулювання антиспаму	277
Сідей О. В.	
Види особистих немайнових прав, пов'язаних із правом на здоров'я	279
Скриннікова К. О.	
Деякі аспекти цивільно-правового регулювання відносин у сфері надання медичних послуг	282

Степаненко Т. В.	
Щодо масових (групових) позовів у цивільному судочинстві (в світлі нової редакції Цивільного процесуального кодексу України)	284
Суц О. П.	
Суб'єктивні права інвесторів корпоративних інвестиційних фондів	285
Сядриста І. І.	
Засоби індивідуалізації фізичної особи – підприємця	288
Філатова Н. Ю.	
Відмова від традиційних форм і ренесанс формалізму в умовах розповсюдження практики укладання електронних договорів	290
Ходєєва Н. В.	
Про право на інформацію про стан здоров'я дитини або підопічного	293
Хоменко М. М.	
Категорія «недействительность» и защита гражданских прав: концепция Хозяйственного кодекса	295
Журавлєва Т. В.	
О правовом режиме паралимпийской, дефлимпийской и специальной олимпийской символики	298
Замуравкина Р. М.	
Проблемные вопросы договора аренды жилища с выкупом	301
Кацюба К. В.	
Цивільна правособ'єктність непідприємницьких товариств	303
Пугачова Н. Г.	
Укладення договорів одним із подружжя щодо спільного майна	306
Артикуленко О. В.	
Окремі питання правоздатності юридичних осіб у цивільному праві України	309
Бєлова Ю. Д.	
Сучасні підходи до класифікації персональних даних	311
Борисова А. О.	
Цивільно-правове регулювання відносин у сфері інформаційних комунікацій: загальний огляд нормативно-правових актів України	314
Бринчак М. П.	
Сутність права свободи світогляду та віросповідання у цивільному праві України	316
Голоденко І. А.	
Организационно-правовые формы высших учебных заведений	319
Гордевська О. М.	
Здійснення права спільної часткової власності у римському праві	322
Гордейчук В.	
Проблематика визначення поняття «введення в цивільний обіг» товарів, що містять охоронювану торговельну марку, за законодавством України	324
Єніна Л. В.	
До питання про нотаріальне посвідчення шлюбного договору	326

Спішко І. С. Кримінально-правовий захист честі та гідності поліцейського як громадянина.....	328
Задорожний О. В. Проблемні аспекти формування стартової ціни об'єктів приватизації.....	330
Калмыкова Ж. Н. Правовые проблемы электронной торговли в Украине	333
Киреева Н. С. Ризики споживачів і банківських установ у сфері електронного банкінгу.....	335
Кірик А. А. Строк придатності харчових продуктів як цивільно-правова категорія.....	339
Кочина К. А. Розмежування понять «воля юридичної особи» та «воля учасника(-ів) юридичної особи»	341
Красник К. С. Визначення поняття «сім'я» у правовій доктрині	344
Мосейчук А. І. Суб'єкти усиновлення іноземцем дитини за законодавством України та країн Європейського Союзу.....	347
Навальсва Н. М. Визнання необґрунтованими активів та їх витребування.....	350
Негода О. А. Захист прав дитини як «слабкої сторони» договірних правовідносин	354
Петрофанова К. Р. До питання про правову природу договору про використання електронних грошей	356
Пилипенко Ю. О. Проблемні питання адвокатської «монополії» в цивільному процесі	359
Попова С. О. Цивільно-правові аспекти виникнення особистих немайнових прав юридичних осіб.....	363
Сліпченко А. С. Співвідношення у цивільному обігу понять «відчуження» та «перехід»	365
Ткаченко В. С. Визначення поняття «будівництво» в контексті самочинного будівництва	368
Приходько Д. О. Вплив законодавства ЄС на національні правові системи та національне законодавство	371
Цебинога В. Ю. Оборотоздатність об'єктів авторського права.....	373

сімейних прав та законних інтересів має обмежене застосування у порівнянні з іншими категоріями цивільних справ.

Одержано 21.03.2018

УДК 347.5

Ірина Іванівна Єфремова,

завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківського національного аграрного університету,

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4831-508X>

ПРАВО НА ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

У разі порушення приватних прав особа прагне не лише захистити їх, а також усунути перешкоди до їх реалізації, відновити попереднє становище, шляхом отримання матеріального відшкодування завданої шкоди. Однак, матеріального відшкодування шкоди не завжди достатньо. Особа, права якої порушені може переносити психічні, фізичні страждання, які в подальшому прагне компенсувати шляхом вимоги відшкодування моральних страждань.

Право на відшкодування моральної шкоди передбачено цілою низкою законодавчих актів України, такими як: Конституція України; Цивільний кодекс України 2003 року, який значно збагатив інститут компенсації моральної шкоди ніж існували з початку незалежності України; Кодекс законів про працю; Закони України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 р., «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 р., «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 р. тощо.

Одними з основних засобів відшкодування шкоди, не лише матеріальної, а і моральної, внаслідок порушення приватних прав є цивільні позови. Так, ст. 55 Конституції України визначає право громадян на судовий захист особистих прав, порушених неправомірними діями у цивільному та кримінальному процесі. Дане право реалізується шляхом подання цивільного позову про компенсацію моральної шкоди. При цьому відшкодування такої шкоди розглядається одночасно як економічна компенсація правовласнику за збитки, спричинені правопорушеннями, а також як превентивний засіб загального стримування для потенційних правопорушників.

Цивільний кодекс України визначає зміст моральної шкоди. Так, ст. 23 Цивільного кодексу України вказує на те, що розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка заподіяла моральну шкоду, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості.

Зазначена норма детально визначає критерії, які повинні враховуватися судами при визначенні розмірів компенсації за заподіяну моральну шкоду. Не дивлячись на розширення складових, що спричиняють право вимоги на відшкодування моральної шкоди не спростило порядок визначення розміру такої компенсації. Також, слід зазначити, що аналіз

змісту права на відшкодування моральної шкоди, які проводять тривалий час науковці, зокрема В. Паліюк, Р. Стефанчук, П. Рабінович, С. Шимон, та ін.), породжують ще більше питань, відповіді, на які в кожному конкретному випадку суд визначає самостійно. Таким чином, тема щодо реалізації права на відшкодування моральної шкоди залишається актуальною і на даний час.

Положення законодавства чітко визначають підстави для відповідальності за заподіяну моральну шкоду, однак, практичні проблеми реалізації даного права пов'язані із загальним розумінням моральної шкоди, як правового інституту і в існуючому підході судів до цього питання. В основному, суд ототожнює порядок доведення розміру матеріальної і моральної шкоди. Інколи суд взагалі просить позивача надати письмові докази завдання йому моральної шкоди та докази саме такого розміру її відшкодування [3].

Рекомендації ВСУ вимагають, щоб суд в рішенні сам обґрунтував якими критеріями він виміряв присуджений розмір відшкодування моральної шкоди – «При з'ясуванні питання щодо відшкодування моральної шкоди, суд повинен з'ясувати чим підтверджується факт заподіяння моральних страждань, або втрат немайнового характеру, за яких обставин вони заподіяні, в якій грошовій сумі позивач оцінює заподіяну йому шкоду та з чого він при цьому виходить» (Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. № 4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди»). Отже, рекомендації ВСУ прямо вказують на той факт, що застосування норм з відшкодування моральної шкоди пов'язане з використанням значної кількості оціночних понять, які окреслені законом з великим ступенем відносності, а визначальна роль в їх правильному розумінні та застосуванні відводиться суду.

В умовах правової держави, правові норми носять загальний характер. Вони охоплюють велику кількість однорідних фактичних складів. Між тим кожен із цих складів має індивідуальні, конкретні особливості. Незалежність суду не виключає а передбачає надання суду можливості керуватись у своїй діяльності визначеними оціночними поняттями які дають суду можливість вільної оцінки фактів і урахування індивідуальних особливостей конкретного випадку при обов'язковому в той самий час застосуванні закону [4, с. 12–13]. Юрисдикція суду розповсюджується на всі правовідносини на території України, а суд не має права відмовити в здійсненні правосуддя за мотивами відсутності закону, його неясності або неповноти. Разом з тим, закон не завжди оперативного регламентує суспільні відносини, а законодавець не у всіх випадках здатний сконструювати норму таким чином, щоб охопити все різноманіття цивільних відносин, які виникають у повсякденному житті [5, с. 8], що і має місце у питанні реалізації права на відшкодування моральної шкоди.

Розгляд цивільних спорів про відшкодування моральної шкоди завжди є кліпіткою та морально важкою справою. З однієї сторони, потерпіла особа, з іншої – особа, яка може себе вважати невинуватою, або яка вважає що вона не повинна відшкодовувати завдану моральну шкоду. Особливо важко, коли завдано шкоди життю, здоров'ю потерпілої особи, яка отримує інвалідність, і в таких випадках розуміння того, що будь-які гроші здоров'я не повернуть, лише детермінує конфлікт, а кожне рішення суду про зменшення компенсації завданої шкоди, яка вимагалась позивачем, сприймається як особиста образа потерпілому [5, с. 10]. Судова практика щодо однакового застосування норм права та використовувати однакові підходи щодо оціночної діяльності суду в таких випадках відіграє немаловажну роль. Однак, ускладнюється така практика тим, що суди використовують напрацьований механізм застосування норм ЦК УРСР, не враховуючи останні наукові і практичні досягнення.

Враховуючи важливість судової практики, суди однак розглядають позови щодо відшкодування моральної шкоди використовуючи оціночні поняття в кожному конкретному

випадку застосовуючи індивідуальні підходи. Так, оціночні поняття, на думку професора П. М. Рабіновича відображають саму по собі соціальну значущість дій, подій, явищ без вказівки на їх формально визначені ознаки і цим самим створюють передумови для індивідуального підходу до досліджуваних явищ. Суди при реалізації права на відшкодування моральної шкоди, до оціночних відносять такі поняття, як «значна шкода», «явна необхідність», «достовірні дані», «низькі спонукання» тощо. Застосовуючи їх, суд встановлює, які конкретні обставини мають узаконену соціальну значущість, яка відповідає вказаному у нормі оціночному поняттю – моральна шкода, і яка у сукупності з іншими чинниками та важливими ознаками, закріпленими нормою, породжує такі юридичні наслідки, як право отримати відшкодування моральної шкоди у матеріальному вираженні.

Визначаючи наявність моральної шкоди, а так і її розмір, суд повинен дати оцінку цілому ряду фактів, на які посилаються сторони за позовом. Дана діяльність, зрозуміло є достатньо складною, оскільки, суд повинен зафіксувати найзагальніші ознаки наявності моральної шкоди, конкретизувати у процесі правозастосування норми (які не завжди містяться у нормативно-правовому акті, а може міститись у постановках ВСУ), у кожному конкретному випадку, створити індивідуальний підхід; самостійно оцінити факт в межах, передбачених оціночною нормою, тобто на власний погляд, за власним переконанням здійснити уявлення і конкретизацію правовідносин між суб'єктами правовідносин. Така діяльність щодо оцінювання фактів та доводів сторін розширює можливості суду реалізувати право особи на відшкодування моральної шкоди, як органу правозастосування (включаючи суб'єктивний підхід), оскільки зміст оціночних понять та їх об'єм можуть змінюватись у часі та залежати від особливостей конкретного випадку.

Встановлення розміру моральної шкоди судом можливо лише при належному обґрунтуванні доказами своєї правової позиції стороною. Суди виходять з того факту, що відсутність будь-яких орієнтирів, якими б суд міг би визначати розмір компенсації за завдану моральну шкоду, судова практика в Україні пішла шляхом встановлення пропорційності між сумами заявленої матеріальної та моральної шкоди. Однак, такий підхід застосовується у тому випадку, коли в одному позові заявляються вимоги про стягнення як моральної, так і матеріальної шкоди. Даний підхід не відповідає діючому законодавству, оскільки ч. 4 ст. 23 ЦК України визначає, що моральна шкода компенсується незалежно від матеріальної шкоди, що підлягає компенсації, і не пов'язана з розміром такої компенсації.

До набрання чинності ЦК України діяла норма, яка встановлювала мінімальний розмір відшкодування моральної шкоди (5 мінімальних заробітних плат), однак з 2004 року це положення втратило чинності. Максимальний розмір відшкодування моральної шкоди не було встановлено, та і не регламентовано по даний час. Законодавець лише говорить, що суд приймає рішення про відшкодування моральної шкоди у межах позовної заяви.

На практиці, правозахисники намагаються застосовувати методику визначення розміру моральної шкоди розроблену російським вченим, який досить повно розкрив сутність та зміст моральної шкоди, О. М. Ерделевським у 1997 році. Його вклад у встановленні оцінки розміру моральної шкоди є досить великим. Однак, суди не беруть до уваги його методику, зазначаючи, що «дана методика експертного дослідження в Україні не зареєстрована та не може застосовуватись» [6]. Слід зазначити, що даний факт є недостовірним, оскільки Методика встановлення заподіяння моральної шкоди та метод оцінки розміру компенсації спричинених страждань, яку розробив у 1997 році О. М. Ерделевський, зареєстрована Міністерством юстиції України 03.03.2010 р. під номером 14.1.04 згідно з даними, оприлюдненими на офіційному веб-сайті Мініюсту в галузі «Психологічні експертизи», тобто вже п'ять років офіційно використовується [3].

«Методика встановлення заподіяння моральної шкоди та метод оцінки розміру компенсації спричинених страждань» (автор О. М. Ерделевський) визначає вихідну величину, у 720 мінімальних заробітних плат, а також містить формулу і коефіцієнту для обрахування компенсації моральної шкоди. Судами зазначається що ці показники містять абстрактний та рекомендаційний характер і є досить спірними. Однак, слід зазначити, що підходи до визначення розміру моральної шкоди необхідно ретельно переглянути, з огляду на постійні зміни розмірів мінімальної заробітної плати. Встановивши правові наслідки, які може зазнати особа при моральних стражданнях, визначити, в чому виражаються ознаки несприятливих психологічних змін, а також, чи знаходяться виявлені зміни в причинному зв'язку з діями відповідача суд може забезпечити реалізацію права особи на відшкодування моральної шкоди.

Список бібліографічних посилань

1. Цивільний кодекс України : закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 22.03.2018).
2. Цивільний процесуальний кодекс України : закон України від 18.03.2004 № 1618-IV : станом на 24.02.2018 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1618-15> (дата звернення: 22.03.2018).
3. Визначення розміру моральної шкоди – методика Ерделевського очима неоднакової практики українських судів // Legal Shift efficient legal content. URL: <http://www.legalshift.com.ua/?p=74> (дата звернення: 22.03.2018).
4. Вильнянский С. И. Применение норм советского социалистического права. *Ученье записки Харьковського юридического институту*. 1956. Вып. 7. С. 3–18.
5. Дрішлюк А. І. Важливість судової практики при вирішенні спорів про відшкодування шкоди // Відшкодування моральної шкоди: коментар, законодавство, судово практика : бюлетень законодавства і юридичної практики України / (за заг. ред. М. К. Галянтича). Київ : Юрінком Інтер, 2013. № 7. 284 с.
6. Рішення Ленінського районного суду м. Вінниця у справі № 212/4673/2012 // Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/25247046> (дата звернення: 22.03.2018).

Одержано 03.04.2018

УДК 347.440.44

Олексій Леонідович Зайцев,

*завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-9530-3941>*

РОЗВИТОК ДОГОВОРУ ЗАКУПІВЕЛЬ ТОВАРІВ, РОБІТ І ПОСЛУГ ЗА ДЕРЖАВНІ КОШТИ

У національному праві незалежної України словосполучення «Міжнародний тендер» вперше з'явилося у розпорядженні КМ України від 12.08.1993 р. № 604-р «Про заходи щодо підготовки і проведення Міжнародного тендеру з розв'язання проблеми перетворення об'єкта «Укриття» Чорнобильської АЕС в екологічно безпечну систему». Однак слід